

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ГОЛОВАЧ Наталія Василівна

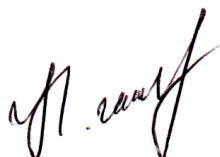
УДК 378.4:37.07:005.95:331.103:658

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЕКОНОМІКИ ПРАЦІ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНУХА Надія Миколаївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри соціальної реабілітації
та соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЦВЕТКОВА Ганна Георгіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти та дитячої творчості;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОКАРСЬКА Анжеліка Миколаївна,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри педагогіки
та психології професійної освіти.

Захист відбудеться 9 лютого 2017 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д. 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за
адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного
педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30,
вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 22 грудня 2016 року

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Сиротюк В. Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах, коли на зміну старої приходиться нова, особистісно-орієнтована парадигма освіти, і студент стає суб'єктом навчального процесу, особливої актуальності набуває проблема підготовки компетентних і конкурентоспроможних на ринку праці випускників вищих навчальних закладів. Розв'язання даної проблеми пов'язане з рядом факторів, основним серед яких є забезпечення високого рівня сформованості професійно значущих якостей випускників вищої школи.

Нові вимоги до освіти зумовлюють необхідність змін і в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці. Останнім часом на ринку праці все більше з'являється нових посад для фахівців цієї спеціальності, відповідно і функції їх значно розширилися. За цих умов зростають вимоги до професійної підготовки сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці, що зумовлює необхідність постійних інноваційних змін і в системі освіти таких фахівців з набором професійно значущих якостей відповідно до тенденцій європейської і світової освіти.

Основні напрями реформування та модернізації сучасної професійної освіти відображено в державних нормативних документах: Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2002 р.), Концепції розвитку економічної освіти в Україні (2004 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2012 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), тощо.

Важливість формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці визначається кількома чинниками: по-перше, зростаючою кількістю і різноманітністю професійних обов'язків, по-друге, зростаючими вимогами до якості професійної підготовки фахівців, по-третє, необхідністю формування у сучасних фахівців набору професійно значущих якостей відповідно вимог ринку праці.

Проблеми якості професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлено у наукових розробках таких відомих вчених: Л. Вовк, Н. Дем'яненко, І. Зимньої, Є. Клімова, В. Кременя, В. Огнев'юка, О. Падалки, Н. Протасової, С. Сисоєвої та ін.

Теоретико-методологічні засади економічної освіти проаналізовані у працях: В. Боброва, Н. Волкової, Р. Гейдзерської, Є. Іванченко, М. Левочко, О. Падалки, О. Романовського, Г. Щокіна та ін. Аспекти професійної підготовки та складники професійної освіти розкриваються у дослідженнях: Г. Балла, О. Биковської, А. Кокаревої, Н. Ничкало, Г. Падалки, О. Шевнюк, В. Шадрікова, М. Шеремет та ін. Обґрунтування сучасних вимог до професійної підготовки студентів здійснили: В. Бондар, М. Корець, Л. Суценко, О. Тимошенко, Г. Цветкова, Н. Чернуха та ін.

Проблемам вивчення професійно значущих якостей майбутніх фахівців на етапі їх становлення у вищому навчальному закладі присвячені роботи таких дослідників, як: І. Алексеєвої, А. Батаршева, В. Бодрова, О. Бурякової, С. Габдуліна, Р. Гейзерської, І. Горностаєвої, Є. Зеєра, Н. Кузьміної, М. Лобура, О. Майорової, В. Марищука, О. Силкіна, Н. Степаненко, О. Тарасової, М. Федоренко, Н. Чабана, І. Шаповалової та ін.

Спектр досліджень вчених, які працюють над різними аспектами дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх учителів, психологів, управлінців, економістів та ін., є досить широким і різноплановим. Водночас, питання формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці ще не знайшло належного висвітлення.

Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених формуванню професійно значущих якостей майбутніх фахівців, багато питань цієї складної теми залишаються не з'ясованими. Необхідність їх комплексного розгляду зумовлена *суперечностями* між:

- об'єктивною потребою суспільства, роботодавців в якісній професійній підготовці фахівців з управління персоналом та економіки праці і недостатнім рівнем професійної компетентності їх як випускників вищих навчальних закладів;
- потребою і вимогами ринку праці до професійної підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці з необхідними наборами професійно значущих якостей та реальним рівнем їх готовності до професійної діяльності;
- необхідністю вдосконалення процесу формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці і відсутністю науково-обґрунтованої моделі їх формування.

Отже, визначені суперечності, актуальність обраної наукової проблеми й доцільність її розробки зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи у рамках комплексної теми ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (державний реєстраційний номер 0113U007698) та відповідно до плану науково-методичних досліджень кафедри управління персоналом та економіки праці Інституту менеджменту та бізнесу імені Б. Хмельницького, що здійснюється в рамках наукової теми «Формування професійної компетентності фахівців з управління персоналом та економіки праці» (протокол № 6 від 19.01.2011 р.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (протокол № 12 від 17.12.2015 р.) і узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23.02.2016 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови ефективного формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що процес формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки буде ефективнішим за наступних педагогічних умов: запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців у розрізі професійних ролей; застосування теоретично обґрунтованого та експериментально перевіреного механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців; використання педагогічного інструментарію, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів, а також роботодавців.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз стану розробленості теми дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки у науковій літературі та практиці підготовки, визначити основні напрями дослідження.

2. Розкрити сутність і зміст професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці, визначити критерії, показники та рівні їх сформованості у майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

4. Розробити модель формування професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

5. Експериментально перевірити запропоновані педагогічні умови у впровадженій моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, конкретизація матеріалів навчально-методичної літератури періодичних видань, наукових статей, монографій, дисертацій, довідників та інших наукових видань з проблеми дослідження; системний аналіз для розробки системи професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; *емпіричні* – цілеспрямоване спостереження й аналіз діяльності студентів у освітньому процесі та під час проходження практики; опитування, анкетування, тестування студентів, а також опитування і анкетування викладачів, керівників практики, роботодавців, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці; *педагогічний експеримент*: *констатувальний етап* – встановлення реального стану досліджуваної проблеми, *формувальний етап* – визначення ефективності педагогічних умов, реалізованих у моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; *контрольний етап* – здійснення експериментальної перевірки ефективності застосування моделі шляхом порівняння результатів педагогічних умов до та після впровадження; *математичні* – обробка даних, кількісної оцінки результатів, порівняння даних формувального і констатувального етапів експерименту; *статистичні* – узагальнення, кількісного і якісного аналізу експериментальних даних й динаміки досліджуваних явищ; *кваліметричної оцінки* – оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці; *моделювання* – розробка моделі формування професійно значущих якостей майбутніх

фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; *графічні* – оформлення результатів дослідження у вигляді таблиць, рисунків, діаграм.

Методологічну і теоретичну основу дослідження складають: загальнотеоретичні і методологічні принципи наукового пізнання; загальнонаукові принципи системного підходу до формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; принципи психологічної і педагогічної діагностики, єдності кількісного та якісного аналізу.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі структурних підрозділів ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Державного вищого навчального закладу Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України, Київського міжнародного університету, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Загалом в експерименті на різних його етапах взяли участь 628 осіб, з них – 450 студентів, 75 педагогічних і науково-педагогічних працівників, фахівців вищих навчальних закладів, 45 представників підприємств, установ та організацій – керівників баз практики, 58 провідних фахівців з кадрів, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* виділено сім груп професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; розроблено систему професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; виокремлено чотири професійні ролі фахівця з управління персоналом та економіки праці; розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, що включає: організаційно-методичний підхід до коригування навчальних планів та освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалаврів, співпраці вищих навчальних закладів та роботодавців на засадах соціального партнерства, якісного набору студентів на спеціальність «Управління персоналом та економіка праці»; заходи професійної адаптації студентів; механізм діагностики професійно значущих якостей студентів; організацію наукових гуртків, тренінгів, розробку спецкурсу формування професійних цілей та завдань розвитку професійно значущих якостей студентів, розробку методики інтегральної оцінки рівня сформованості та методики оцінки відповідності професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці за професійними ролями, що забезпечує механізм контролю якості професійної підготовки фахівців за участі вищих навчальних закладів та роботодавців;

- *уточнено* сутність і зміст поняття «професійно значущі якості», «професійна компетентність», їх відмінність, взаємозв'язок та особливості формування;

- *удосконалено* процес формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці на основі аналізу та узагальнення вимог до їх професійної підготовки, готовності до ефективної практичної роботи;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми і методи формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (довідка № 1071/1 від 27 травня

2016 року), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 311/14 від 15.12.2014 р.), Державного вищого навчального закладу Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України (довідка № 1711 від 23 грудня 2015 року); Київського міжнародного університету (довідка № 069 від 08.02.2016 р.), а також у роботу Славутицького міського центру зайнятості (довідка № 33 від 18.01.2016 р.)

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та впроваджено у процес фахової підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці: модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, комп'ютерну програму «Обери свій професійний шлях» (Свідоцтво про реєстрацію авторського права та твір №34932 від 13.09.2010 р.); навчальний план, доповнений дисциплінами, що формують всі необхідні професійно значущі якості бакалавра з управління персоналом та економіки праці; оновлений зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з управління персоналом та економіки праці; комплекси тренінгів за професійними ролями; спецкурс «Просемінар з економіки та управління персоналом»; методику інтегральної оцінки рівня сформованості та методику оцінки відповідності професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці за професійними ролями. Одержані результати дослідження можуть бути застосовані у сучасній педагогічній практиці професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження, ідеї та положення, які є результатом досліджень здобувача вказані в авторефераті у переліку основних публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати проведеного дослідження на різних етапах виконання роботи обговорювалися на наукових, науково-методичних, науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ, 2012); «Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності» (Київ, 2015); «Питання сучасної науки і освіти» (Київ, 2016); *всеукраїнських*: «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні» (Київ, 2010); «Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку» (Київ, 2010); «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні» (Київ, 2013); «Становлення і розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід» (Київ, 2014); «Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)» (Київ, 2015); а також обговорювались на засіданнях кафедри управління персоналом та економіки праці Інституту менеджменту та бізнесу імені Б. Хмельницького (2010-2016) та кафедри теорії і методики професійної освіти Інституту лінгвістики та міжнародних відносин імені Авероесса ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (2015-2016).

Публікації. Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлено в 22 публікаціях, серед яких: 9 статей у наукових фахових виданнях України, з них 2 включені до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні; 1 свідоцтво про реєстрацію авторських прав на твір; 3 статті у

наукових виданнях; 8 статей у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, з них 1 включена до міжнародних наукометричних баз.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (262 найменування, з них 19 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 233 сторінки, з яких – 202 сторінки основного тексту. У роботі міститься 19 таблиць, 18 рисунків і 8 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність і доцільність теми, показано зв'язок роботи з науковими програмами; визначено мету, гіпотезу та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; охарактеризовано методологічні і теоретичні засади, висвітлено наукову новизну і практичне значення дисертаційної роботи; подано інформацію щодо апробації та впровадження отриманих результатів і структури роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** розкрито сутність, структура і зміст поняття «професійно значущі якості», його співвіднесеність до таких категорій, як «здібність», «здатність», «риса», «особливість», «властивість», «уміння», «професійна компетентність»; проведено теоретико-методологічний аналіз практики професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, формування їх професійно значущих якостей та особливостей розвитку цього процесу.

Спираючись на теоретико-методологічне підґрунтя і сучасні дослідження, узагальнюючи різноманітні погляди вчених (В. Бодрова, О. Бурякової, С. Габдуліна, Р. Гейзерської, І. Горностаєвої, Є. Зеєра, Н. Кузьміної, М. Лобура, В. Мясичева, С. Рубінштейна, О. Силкіна, Н. Чабана, В. Шадрикова, І. Шаповалової, М. Щукіна та ін.) даної проблематики, визначено, що професійно значущі якості – це комплекс логічно і діалектично пов'язаних між собою взаємовпливових індивідуально-особистісних рис і здібностей особистості, які зумовлюють одна одну, проявляються, формуються і вдосконалюються під час освітнього процесу та актуалізуються у виконанні професійних завдань, на поведінковому рівні і у процесі соціалізації особистості. До складу професійно значущих якостей входять особистісні і професійно-ділові (функціональні). Професійно значущі якості є багатофункціональними, і, разом з тим, кожна професія або посада має свій набір цих якостей.

Проведений аналіз ринку праці в Україні щодо виконання функцій різних типів посад сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці показав те, що ці фахівці мають значну кількість різних за своїм складом наборів професійно значущих якостей. Вітчизняні ВНЗ готують таких фахівців за економічним профілем.

Різні підходи до розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців економічного профілю відображені у наукових дослідженнях педагогів, психологів та економістів, зокрема: В. Андрущенко, В. Боброва, Н. Волкової, Р. Гейдзерської, В. Зінченко, М. Левочко та ін. Водночас дослідження професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, як випускників вищих навчальних закладів, які мають достатньо широкий і різнорідний набір професійно значущих якостей, у педагогічній теорії і практиці ще не знайшло належного висвітлення.

Проведений огляд історичних тенденцій формування професійно значущих якостей у процесі фахової підготовки, а також аналіз зарубіжної та вітчизняної практики професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці показали відмінність та особливості розвитку цього процесу.

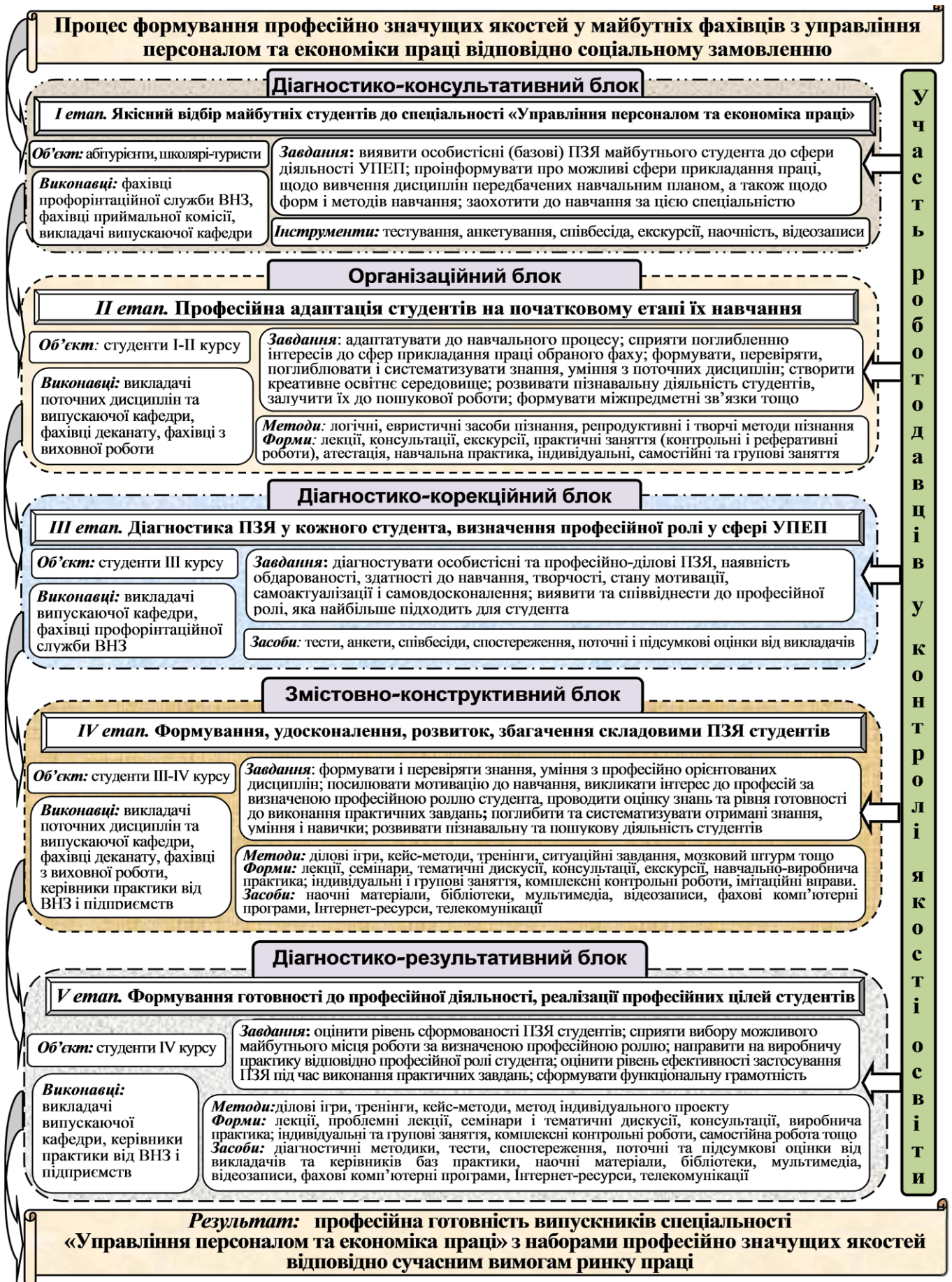
Проведений аналіз стану підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці у вітчизняних ВНЗ показав недостатню відповідність її потребам роботодавців, що підтверджує необхідність розробки нових моделей формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців, оцінки якості освіти і моніторингу стану системи освіти.

У другому розділі **«Обґрунтування педагогічних умов формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** обґрунтовано педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці; розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; розкрито зміст, послідовність етапів експериментальної роботи; представлено результати проведених досліджень.

Для обґрунтування *першої педагогічної умови* – запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у розрізі професійних ролей – у роботі: розкрито зміст структурних компонентів професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці; охарактеризовано виробничі функції у виконанні розглянутих професійних ролей цих фахівців у професійній діяльності; виділено сім груп професійно значущих якостей та розроблено систему професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; виокремлено чотири професійні ролі для майбутнього фахівця з управління персоналом та економіки праці – *менеджер, економіст, технолог, коуч*.

На основі проведеного аналізу первинних характеристик посад фахівця з управління персоналом та економіки праці, виробничих функцій, особливостей професійної діяльності, професійно значущих якостей таких фахівців була розроблена система професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці, що складається з певної структурованої сукупності компонентів – окремих груп: *професійної спрямованості, інтелектуальної, управлінсько-організаційної, економічної, соціально-комунікативної, психологічної, інформаційно-аналітичної*. Перші дві групи професійно значущих якостей (професійна спрямованість, інтелектуальна) належать до блоку *особистісних*, наступні чотири (управлінсько-організаційна, економічна, соціально-комунікативна, психологічна, інформаційно-аналітична) – до блоку *професійно-ділових*. У системі вказаний зв'язок між групами виробничих функцій та групами професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці з урахуванням думки провідних фахівців з кадрів, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України.

Ґрунтуючись на результатах проведених досліджень, була розроблена модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, у якій відображено науково-обґрунтований зміст освітнього процесу (рис. 1).

* ПЗЯ – професійно значущі якості; УПЕП – управління персоналом та економіки праці

Рис. 1. Модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки

Педагогічні умови реалізуються у розробленій моделі за наступною програмою:

- Діагностика професійно значущих якостей кожного студента: визначення рівня і співвіднесення виявлених якостей до професійних ролей майбутньої сфери діяльності; планування подальшої роботи з формування професійно значущих якостей у студента.

- Розробка програми співпраці ВНЗ і роботодавців: оцінювання рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників (за моделлю інтегральної оцінки), визначення сучасних вимог ринку праці до професійно значущих якостей майбутніх фахівців за професійними ролями (за моделлю кваліметричної оцінки), вдосконалення змісту освіти, навчального плану, освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця.

- Організація профорієнтаційних послуг у ВНЗ. Проведення первинної професійної діагностики на визначення базових професійно значущих якостей студентів до спеціальності «Управління персоналом та економіки праці».

- Формування, розвиток професійно значущих якостей студента відповідно визначеної у нього професійної ролі.

- Проведення оцінювання рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників.

Для обґрунтування *другої педагогічної умови* – застосування теоретично обґрунтованого та експериментально перевіреного механізму діагностики професійно значущих якостей студентів був проведений констатувальний етап дослідження (2011-2012 рр.), в результаті якого у студентів контрольної групи були виявлені рівні сформованості: достатній – у 27%, середній – у 46%, низький – у 27%, узагальнений показник якості склав 73%. Отримані результати діагностики за виявленими професійно значущими якостями у кожного студента дозволили здійснити розподіл за професійними ролями: 48 осіб – «менеджер»; 27 осіб – «економіст»; 29 осіб – «технолог»; 22 – «коуч». У 25% студентів (з невеликою різницею) були виявлені набори професійно значущих якостей двох професійних ролей, що дає їм можливість у майбутньому використовувати і розвивати ці якості у багатоваріативному форматі.

Для обґрунтування *третьої педагогічної умови* – використання педагогічного інструментарію, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу ВНЗ і студентів, а також роботодавців – на етапі констатувального дослідження, що проводилось за традиційною системою професійної підготовки студентів контрольної групи, було проведено оцінювання рівнів сформованості їх професійно значущих якостей. Оцінювання проводилось за допомогою розробленого коефіцієнта інтегральної оцінки (*ІП*), що визначає рівень сформованості окремих її складових:

$$IP = \sum_{i=1}^7 P_i O_i, \quad (1)$$

де P_i – рівень фахової підготовки за окремою групою професійно значущих якостей; O_i – рангова оцінка груп професійно значущих якостей.

Отримані результати дослідження показали досить низький рівень внеску інформаційно-аналітичної групи у загальний показник інтегральної оцінки рівня сформованості професійно значущих якостей (0,527 і 0,5695 – сформована на 65%) при досить високому рівні значимості рангової оцінки (0,17) та психологічної групи – (3,69 і 3,8 – сформована на 75%) при рівні значимості рангової оцінки (0,1).

Оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам ринку праці відбувалось за професійними ролями. За розробленою методикою

кваліметричної оцінки був проведений аналіз рівня затребуваності окремих груп професійно значущих якостей фахівця досліджуваної спеціальності, що дало можливість виділити ті дисципліни освітньо-професійної програми, вивчення яких дозволяє підвищити рівень сформованості професійно значущих якостей випускників відповідно вимог ринку. Це особливо важливо за умови відсутності на цей час професійного стандарту зі спеціальності «Управління персоналом та економіки праці».

Результати дослідження показали те, що навчально-програмове забезпечення підготовки студентів контрольної групи не повністю відтворює реальні професійні умови діяльності, зокрема за професійними ролями: менеджер, технолог, коуч.

У третьому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка педагогічних умов моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** подано основні етапи експериментальної роботи, опрацьовано та здійснено аналіз результатів експериментальних даних, доведено ефективність педагогічних умов моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Реалізація педагогічних умов відбулась у впровадженій в освітній процес моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці. В організаційно-методичних підходах до формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки: запропонований зміст інноваційної освітньої програми забезпечення співпраці між ВНЗ та роботодавцями; оптимізована освітньо-кваліфікаційна характеристика у виробничих функціях, удосконалений навчальний план бакалавра з управління персоналом та економіки праці у варіативній частині з врахуванням виявлених недоліків змісту плану студентів контрольної групи.

Експериментально перевірено доцільність застосування механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, що відбувся у два етапи: 1) при вступі до ВНЗ і на початку підготовки – з метою визначення готовності до обраної сфери діяльності та вияву базових професійно значущих якостей особистості для подальшої підготовки; 2) на третьому курсі у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін – з метою визначення професійної ролі у кожного студента, характерної для його майбутньої сфери діяльності, формування інтегральної готовності студентів до проектування фахової діяльності.

В результаті апробації авторської профорієнтаційної комп'ютерної програми «Обери свій професійний шлях» (2012 р.) у студентів експериментальної групи була виявлена професійна спрямованість, яка характерна для майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці. Проведення первинної діагностики професійно значущих якостей у студентів-першокурсників експериментальної групи (2013 р.) дозволило виявити необхідні базові якості у різних наборах, що характерні для майбутніх фахівців досліджуваної спеціальності (психічні процеси, професійна спрямованість, психодинамічні якості, особливості спілкування).

В результаті проведення діагностики професійно значущих якостей у студентів експериментальної групи (2014-2015 рр.) був виявлений: достатній рівень – 33%, середній – 54%, низький – 13%, узагальнений показник якості склав 87%. Були виявлені у студентів професійно значущі якості, які відповідають професійним ролям:

49 осіб – «менеджер»; 25 осіб – «економіст»; 29 осіб – «технолог»; 21 осіб – «коуч». Всього у 26% студентів (з невеликою різницею) виявилися набори професійно значущих якостей двох професійних ролей, що було враховано у їх подальшій підготовці. Під час проведення досліджень зі студентами експериментальної групи низького рівня мотивації до навчання взагалі не було виявлено, тоді коли у студентів контрольної групи низький рівень мотивації до навчання виявився у 40% складу групи.

У роботі запропоновані заходи полегшення професійної адаптації студентів на кожному курсі їх навчання за допомогою сучасних методів і форм фахової підготовки (тренінгів, ділових ігор, кейс-методів, ситуаційних завдань, мозкового штурму, всіх видів практик, наукових гуртків). Застосування тематичних тренінгів, розподілених за професійними ролями, сприяло формуванню і розвитку у студентів умінь щодо пізнання себе, удосконалення особистісних якостей, саморегуляції психічних станів.

В результаті експерименту впровадження розробленого спецкурсу «Просемінар з економіки та управління персоналом» студенти експериментальної групи: самостійно визначали та уточнювали цілі свого професійного майбутнього, проявили інтерес та визначили перспективи майбутнього професійного росту і можливості розвитку своїх професійно значущих якостей. У студентів експериментальної групи на відміну від контрольної достатній рівень збільшився на 6%, середній рівень – на 8%, а низький – відповідно зменшився на 14%, узагальнений показник якості склав 87%.

Порівняльний аналіз інтегральних показників рівня сформованості професійно значущих якостей контрольної (*КТ*), експериментальної (*ЕГ*) груп наведені на рис. 2, де: *Pi ВНЗ* – показник рівня сформованості груп професійно значущих якостей за оцінками викладачів ВНЗ; *Pi БП* – показник рівня сформованості груп професійно значущих якостей за оцінками керівників практики від підприємств, організацій, установ.

Рис. 2. Показники рівнів сформованості груп професійно значущих якостей студентів контрольної та експериментальної груп за оцінками викладачів ВНЗ та керівників практики від підприємств

Всі показники рівнів сформованості професійно значущих якостей студентів експериментальної групи виявились вищі за показники контрольної за всіма критеріями. Найбільший розрив було отримано між показниками груп професійно значущих якостей: психологічної (0,1131 – оцінки від керівників баз практики, 0,1011 – оцінки від викладачів ВНЗ); інформаційно-аналітичної (0,194 – оцінки від керівників баз практики, 0,1505 – оцінки від викладачів ВНЗ). Суттєве зростання показників рівня сформованості відбулось у професійно значущих якостей професійно-ділового блоку студентів експериментальної групи, що підтверджує ефективність запроваджених педагогічних умов формування професійно значущих якостей у цих студентів. Меншою виявилась різниця між показниками професійної спрямованості та інтелектуальної групи професійно значущих якостей, що відносяться до блоку особистісних, тобто сукупності тих якостей, які у більшості своїй є базовими для формування.

Опрацьовані результати дослідження експериментально підтверджують те, що запропоновані у дисертаційній роботі педагогічні умови порівняно з традиційними підходами забезпечують ефективне формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове рішення актуального наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов ефективного формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. Отримані результати підтвердили достовірність вихідних положень дослідження, покладених у його основу, а реалізація мети та завдань дослідження дали підстави зробити наступні загальні висновки:

1. Проведений аналіз стану розробленості теми дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки у науковій літературі дозволив уточнити сутність і зміст поняття «професійно значущі якості», що найчастіше визначаються через терміни «якості», «здібності», «властивості». *Професійно значущі якості* було визначено як інтегративні характеристики, особливості та риси характеру, які можуть бути сформовані лише при наявності у людини відповідних фізіологічних, психологічних властивостей, та в поєднанні сенсомоторних, логічних, емоційно-вольових компонентів, які в різних видах діяльності розвиваються нерівномірно. Порівняльний аналіз сутності, змісту понять «професійно значущі якості» і «професійна компетентність» дозволив виявити взаємозв'язок цих понять, їх відмінності та особливості формування: професійно значущі якості розглядаються як один із чинників формування професійної компетентності; на відміну від професійно значущих якостей професійна компетентність обов'язково є тільки результатом професійної підготовки, тоді коли професійно значущі якості є і природно обумовленими, і набутими; у залежності від педагогічних умов формуються як професійно значущі якості, так і професійна компетентність; професійно значущі якості є багатофункціональними як і професійна компетентність, разом з тим, кожна професія або посада має свій набір цих якостей.

2. Проведений аналіз вітчизняної практики підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці дозволив розкрити сутність і зміст професійно значущих якостей цих фахівців, визначити критерії, показники та рівні їх

сформованості, а також виявити протиріччя між вимогами роботодавців і рівнем готовності до виконання професійних завдань випускниками та визначити основні напрями розробки педагогічних умов ефективного формування професійно значущих якостей цих фахівців у процесі фахової підготовки.

3. Для обґрунтування *першої педагогічної умови* – запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у розрізі професійних ролей – у роботі: а) проведений всебічний аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики, функціонально-посадових обов'язків різних типів посад для фахівців з управління персоналом та економіки праці, що у методологічному плані показав особливості формування їх професійно значущих якостей у процесі фахової підготовки; б) розроблена система професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці, що складається з певної структурованої сукупності окремих груп складових, які забезпечують виконання виробничих функцій; в) на основі проведеного соціологічного опитування провідних фахівців з кадрів, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України, а також проведеного аналізу виробничих функцій та характеристик посад фахівців з управління персоналом та економіки праці були виокремлені такі основні професійні ролі: *менеджер, економіст, технолог, коуч*.

Для реалізації *другої педагогічної умови* був застосований теоретично обґрунтований механізм діагностики професійно значущих якостей студентів. У результаті проведеної діагностики професійно значущих якостей студентів контрольної і експериментальної груп було виявлено у кожного студента професійно значущі якості, що відповідають певній професійній ролі, визначено ступінь їх вираженості. Застосування механізму діагностики професійно значущих якостей кожного студента сприяло розв'язанню таких важливих завдань: підвищення самооцінки і впевненості у правильності вибору своєї майбутньої професії; посилення інтересу до визначеної професійної ролі; визначення шляхів підвищення рівня тих професійно значущих якостей, які виявились на низькому і середньому рівні.

Для реалізації *третьої педагогічної умови* був запроваджений в освітній процес педагогічний інструментарій, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів, а також роботодавців.

Оцінювання рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників спеціальності «Управління персоналом та економіки праці» було здійснено за допомогою розробленого коефіцієнта інтегральної оцінки, що визначає рівень сформованості окремих її складових. За участі студентів контрольної і експериментальної груп, викладачів і керівників практики від підприємств різних сфер діяльності за розробленою формулою були проведені розрахунки, аналіз, узагальнення вимог до професійно значущих якостей сучасних випускників ВНЗ з урахуванням їх готовності до ефективної практичної роботи. Результати проведених досліджень використання цієї методики показали недостатній рівень сформованості інформаційно-аналітичної і психологічної груп професійно значущих якостей у студентів контрольної групи.

Оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам роботодавців було здійснено за допомогою розробленої методики кваліметричної оцінки, яка дозволила чітко визначити дефіцит дисциплін навчального плану, що

формують певні групи професійно значущих якостей за професійними ролями. Результати дослідження показали, що для студентів контрольної групи професійної ролі «економіст» зміст їх освітньо-професійної програми в цілому забезпечений переліком навчальних дисциплін, водночас для студентів контрольної групи професійної ролі «менеджер», «технолог», «коуч» цей зміст виявився недостатнім.

4. Розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, яка має поетапну структуру і містить блоки: діагностико-консультативний, організаційний, діагностико-корекційний, змістовно-конструктивний, діагностико-результативний.

Педагогічні умови реалізуються у розробленій моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, в якій запроваджено: а) механізм діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці; б) розроблену методику визначення інтегрального показника рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників; в) розроблену методику кваліметричної оцінки рівня значущості основних груп складових професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у розрізі професійних ролей; г) механізм співпраці між вищими навчальними закладами та роботодавцями на засадах соціального партнерства, що дозволяє впорядкувати структуру та зміст освітньо-професійної програми та навчальні плани відповідно до виконуваних професійних ролей майбутніх фахівців; д) комплекс заходів полегшення професійної адаптації студентів на кожному курсі професійної підготовки; е) педагогічний інструментарій взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів щодо формування їх професійних цілей.

5. Експериментально перевірено педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

У процесі дослідження була впроваджена авторська комп'ютерна програма «Обери свій професійний шлях», що представляє собою спеціально підібраний комплекс тестів, за допомогою яких з'ясовується профорієнтація опитуваного. В результаті проведення первинної діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців за підібраними методиками було отримано характеристики базових професійно значущих якостей, які необхідні майбутнім фахівцям з управління персоналом та економіки праці.

Запропонований зміст інноваційної освітньої програми на основі взаємодії освіти і ринку праці, що враховує механізм співпраці між вищими навчальними закладами та роботодавцями на засадах соціального партнерства у розрізі професійних ролей.

Для оптимізації процесу формування психологічної та інформаційно-аналітичної груп професійно значущих якостей у студентів експериментальної групи було внесено зміни до змісту навчального плану, шляхом коригування структури дисциплін на користь тих, що мають більшу професійну значущість. До освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з управління персоналом та економіки праці були внесені зміни у переліку завдань виробничих функцій.

У роботі запропоновані заходи полегшення професійної адаптації студентів на кожному курсі за допомогою сучасних методів і форм професійної підготовки.

Розроблений спецкурс «Просемінар з економіки та управління персоналом» запропоновано для проектно-орієнтованого формування у студентів професійних знань і вмінь відповідної функціональної приналежності у розрізі професійних ролей, а також формування готовності до: планування професійного життя; використання та розвитку професійно значущих якостей у визначених професійних ролях; професійного самовдосконалення. Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи представлено у вигляді чотирьох профілів професійно значущих якостей студентів експериментальної групи – «менеджер», «економіст», «технолог», «коуч».

6. Результати формувального експерименту підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов, методів удосконалення програми, структури плану підготовки. Аналіз отриманих даних засвідчив, що розроблені педагогічні умови позитивно вплинули на формування професійно значущих якостей, в тому числі і в рамках інформаційно-аналітичної та психологічної груп. Запропоновані способи аналізу даних дають змогу своєчасно фіксувати зміни рівня сформованості професійно значущих якостей майбутніх фахівців в тому числі й інших спеціальностей у процесі їх фахової підготовки. Узагальнений показник якості професійної підготовки студентів експериментальної групи виявився більший на 14% на відміну від контрольної, що підтверджує реалізацію мети, висунутої гіпотези – педагогічних умов ефективного формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання досліджуваної проблеми. Перспективи подальших наукових досліджень формування професійно значущих якостей особистості як важливої детермінанти якості підготовки сучасних фахівців в умовах вищої освіти полягають у ґрунтовному дослідженні чинників мотивації навчання студентів. Необхідно також продовжити роботу щодо забезпечення погодженості і наступності освітніх стандартів вищої і середньо-професійної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Головач Н. В. Розробка моделі професійної компетентності фахівця з управління персоналом та економіки праці в системі освіти України / Н. В. Головач // Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Серія : Педагогіка. – Одеса : Вид-во південний науковий Центр НАПН України. – 2011. – Вип. 7. – С. 28 - 31.

2. Головач Н. В. Аналіз галузевого стандарту вищої освіти спеціальності «Управління персоналом та економіка праці» у контексті компетентнісного підходу / Н. В. Головач // Вища освіта України : тематичний та науково-методичний часопис. – 2011. – Дод. 2 до №3, том II (27). – С. 145 - 152.

3. Головач Н. В. Діагностика стану професійно значущих якостей у процесі підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Вісник Луганського Національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Ч. II. Квітень. № 3 (300). – С. 165 - 172.

4. Головач Н. В. Методика оцінки відповідності професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці / Н. В. Головач // Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 1-2 (46-47). – С. 56 - 60.

5. Головач Н. В. Оцінка сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників спеціальності «Управління персоналом та економіки праці» / Н. В. Головач, Н. М. Чернуха // Освітологія. Польсько-Український журнал. – Варшава-Київ. – 2016. – Вип. 5. – С. 56 - 62.

6. Головач Н. В. Експериментальна перевірка ефективності формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки / Н. В. Головач // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 5 (136). – С. 179 - 183.

7. Головач Н. В. Управління професійною адаптацією студентів протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі / Н. В. Головач // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 8 (139). – С. 133 - 138.

8. Головач Н. В. Модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. (Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи). : зб. наук. праць / За ред. акад. В. І. Бондаря. МОН України. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2016. – Вип. 55. С. 69 - 75.

9. Головач Н. В. Порівняльний аналіз сутності та змісту понять «професійно значущі якості» і «професійна компетентність» / Н. В. Головач. // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 9 (140). – С. 127 - 131.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

10. Golovach N. Formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in higher education of Ukraine / N. Golovach // Europäische Fachhochschule. European Applied Sciences. – 2016. – May-June, №5-6. – P. 33-35.

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір

11. А. с. Комп'ютерна програма «Обери свій професійний шлях» / Н. В. Головач, К. Б. Измалкова, О. В. Степанов (МОН України, Державний департамент інтелектуальної власності). – №34932 від 13.09.2010 р. ; заява 13.07.2010, № 35118.

Статті у наукових виданнях

12. Головач Н. В. Сучасні аспекти визначення професійної спрямованості студентів напряму «Менеджмент» / Н. В. Головач // Наукові праці МАУП : зб. наук.пр. – К. : МАУП. – 2010. – Вип. 2(25). – С. 57 - 61.

13. Головач Н. В. Профкомпетентність фахівців у сфері управління персоналом (вимоги сучасного ринку праці) / Н. В. Головач // Персонал : науково-популярний журнал. – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2011. – Вип. 2(150). – С. 30 - 33.

14. Golovach N. V. Pedagogical conditions of successful professional adaptation of students in the process of professional training / N. V. Golovach // Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко та ін. – К. : МАУП. – 2016. – Вип. 50 (3-2016). – С. 175 - 179.

Матеріали науково-практичних конференцій

15. Головач Н. В. Структурні компоненти профорієнтації в системі освіти : стан та перспективи розвитку / Н. В. Головач // Наукові праці МАУП : зб. матер. Третьої всеукр. наук.-практич. конф. [«Концептуальні засади формування менеджменту в Україні»], (Київ, МАУП, 17-22 травня 2010 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2010. – С. 230 - 235.

16. Головач Н. В. Аналіз сучасного стану професійного самовизначення студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Головач // Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку : зб. матер. наук.-практич. конф. магістрів та молодих вчених [«Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку»], (Київ, МАУП, 23-24 вересня 2010 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2011. – С. 35 - 38.

17. Головач Н. В. Заходи полегшення професійної адаптації студентів у вищому навчальному закладі / Н. В. Головач // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. [«Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів»], (Київ, МАУП, 10 жовтня 2012 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2013. – Вип. 5. – С. 128 - 131.

18. Головач Н. В. Актуалізація професії сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Концептуальні засади формування менеджменту в Україні : зб. матер. V наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю МАУП [«Концептуальні засади формування менеджменту в Україні»], (Київ, МАУП, 17 грудня 2013 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2014. – С. 99 - 106.

19. Головач Н. В. Стан та перспективи розвитку профвідбору абітурієнтів у вищих навчальних закладах / Н. В. Головач // Становлення і розвиток української державності : зб. матер. X Всеукр. наук.-практ. конф. [«Становлення і розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід»], (Київ, МАУП, 6 листопада 2014 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2014. – Вип. 12. – С. 375 - 378.

20. Головач Н. В. Розвиток системи управління персоналом на підприємстві в умовах кризи / Н. В. Головач // Становлення і розвиток української державності : зб. матер. Міжнародної наук.-практич. конф. [«Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності»], (Київ, МАУП, 26 березня 2015 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2015. – Вип. 13. – С. 45 - 48.

21. Головач Н. В. Формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Проблеми модернізації України : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. [«Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)»], (Київ, МАУП, 12 листопада 2015 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2015. – Вип. 1. – С. 290 - 293.

22. Головач Н. В. Професійна діагностика у вищому навчальному закладі як передумова формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців / Н. В. Головач // МНІК «Питання сучасної науки і освіти» : зб. матер. XII Міжнародної наук. інтернет-конф. [«Питання сучасної науки і освіти»], (Київ, Центр Міжнародного наукового співтовариства «ТК Меганом», 15-17 червня 2016 року). – К. : ЦМНС видавництво «ТК Меганом». – 2016. – С. 19 - 27.

АНОТАЦІЇ

Головач Н. В. Формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації проведено теоретичний аналіз формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, подано практичні рекомендації підвищення його ефективності. Представлена система професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці. Здійснений розподіл професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці за групами у розрізі професійних ролей. Розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. Проведено діагностику професійно значущих якостей студентів контрольної та експериментальної груп. Розроблена методика інтегральної оцінки показника рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників спеціальності «Управління персоналом та економіки праці». Розроблена методика кваліметричної оцінки відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам роботодавців за професійними ролями. Запропонований підхід до коригування програми підготовки фахівців. Експериментально підтверджено ефективність розробленої моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, що забезпечує реалізацію висунутих у гіпотезі педагогічних умов.

Ключові слова: професійно значущі якості, формування професійно значущих якостей, майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, педагогічні умови, процес фахової підготовки.

Головач Н. В. Формирование профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертации проведен теоретический анализ формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, представлены практические рекомендации по повышению его эффективности.

В соответствии с выдвинутой гипотезой и результатами проведенного анализа профессиональной подготовки будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда были обоснованы педагогические условия, внедрение которых способствовало эффективному формированию профессионально значимых качеств у будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки.

В исследовании проведен анализ содержания и структуры профессионально значимых качеств специалистов по управлению персоналом и экономике труда. Проведен анализ образовательно-квалификационной характеристики, функционально-должностных обязанностей и возможных должностей специалистов по управлению персоналом и экономике труда. Представлена система профессионально значимых качеств специалиста по управлению персоналом и экономике труда. В системе указана связь между группами трудовых функций и группами профессионально значимых

качеств специалиста по управлению персоналом и экономике труда с учетом мнения практикующих специалистов по кадрам, специалистов сферы управления персоналом и экономики труда, работодателей Украины. Проведено распределение профессионально значимых качеств специалистов по управлению персоналом и экономике труда по группам в разрезе профессиональных ролей. Разработана модель формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, которая имеет поэтапную структуру и содержит следующие блоки: диагностико-консультативный, организационный, диагностико-коррекционный, содержательно-конструктивный и диагностико-результативный. Реализация педагогических условий состоялась во внедренной в процесс подготовки модели формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда.

Проведена диагностика профессионально значимых качеств студентов контрольной и экспериментальной групп. Перечисляются методики исследования, которые используются для диагностики профессионально значимых качеств в процессе профессиональной подготовки. В результате проведенной диагностики профессионально значимых качеств студентов контрольной и экспериментальной групп было выявлено у каждого студента профессионально значимые качества, соответствующие определенной профессиональной роли.

Разработана методика интегральной оценки показателя уровня сформированности профессионально значимых качеств студентов-выпускников специальности «Управление персоналом и экономики труда». В исследовании установлены основные составляющие, определяющие уровень сформированности профессионально значимых качеств студентов специальности «Управление персоналом и экономика труда». Определен алгоритм проведения интегральной оценки уровня сформированности профессионально значимых качеств студентов-выпускников, учитывающий оценки преподавателей высших учебных заведений и работодателей.

Разработана методика квалиметрической оценки соответствия профессионально значимых качеств выпускников требованиям работодателей по профессиональным ролям. Предложено использовать методику для контроля качества профессиональной подготовки студентов, мониторинга состояния системы образования.

В организационно-методических подходах к формированию профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки: предложено содержание инновационной образовательной программы обеспечения сотрудничества между высшими учебными заведениями и работодателями на основе социального партнерства. Усовершенствована образовательно-квалификационная характеристика в содержании заданий трудовых функций бакалавра по управлению персоналом и экономике труда, учебный план бакалавра в вариативной части с учетом выявленных недостатков формирования профессионально значимых качеств студентов контрольной группы.

Внедрено в работу высшего учебного заведения авторскую компьютерную программу «Выбери свой профессиональный путь», которая стала основой для проведения первичной диагностики базисных профессионально значимых качеств будущих специалистов.

В работе предложены меры облегчения профессиональной адаптации студентов на каждом курсе обучения с помощью различных современных методов и форм профессиональной подготовки. Разработан спецкурс «Просеминар по экономике и управлению персоналом» с целью проектно-ориентированного формирования у студентов профессиональных знаний и умений соответствующей функциональной принадлежности в разрезе профессиональных ролей.

Экспериментально подтверждена эффективность разработанной модели формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, которая обеспечивает реализацию выдвинутых в гипотезе педагогических условий.

Ключевые слова: профессионально значимые качества, формирование профессионально значимых качеств, будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда, педагогические условия, процесс профессиональной подготовки.

Golovach N. V. Formation of professionally important qualities of future specialists in the field of personnel management and labour economics during the professional education process. – The manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of professional education. – National Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2017.

The dissertation presents a theoretical analysis of the formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the process of professional training, suggests practical recommendations for improving its efficiency. System of professionally important qualities of experts in personnel management and labour economics is offered. The division and distribution of professionally important qualities of specialists in personnel management and labour economics into groups according to their professional roles is carried out. The model of formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the process of training is developed. Diagnostics of professionally important qualities of students of the control and experimental groups was performed. The method of integral assessment of the degree index of the formed professionally important qualities of students-graduates of the specialty «Personnel Management and Labour Economics» was developed. The technique of qualimetric assessment of conformity of professionally important qualities of the graduates with the employers' requirements by professional roles has been worked out. The thesis offers an approach to correction of the specialists' training program. It is experimentally confirmed the effectiveness of the developed model of formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the professional training, which ensures the implementation of the educational environment put forward in the hypothesis.

Keywords: professionally important qualities, formation of professionally important qualities, future specialists in personnel management and labour economics, pedagogical conditions, the process of professional training.